

Hämarad õhtud

Jaan Tänavots

2011

Sisukord

Hämarad õhtud	3
Hakkaks ometi ükskord sadama -	4
LÄÄNEMERELE	5
Kitsas rada viib metsa sisse,	6
Kõledad koidikud tõmbavad.....	7
Veel rohi haljendab, kuid kauaks teda.	8
JÕULUÕHTUSED	9
Lumevalgus ja raagus puud,	12
Kuu jääriik.....	13
Tuul vilet puhub ja undab traat	14
Valget tuisku kihutab.....	15
Käes õhtu. Näe, taevasse tõusnud on kuu.	16
Kuu vaikib ja hiilgab. Ei temale loe,	17
Tühi tee ja tähed,.....	18
Läänes õhetav ehakuma.....	19
KARU MAGAB	20
Toa hallist hämarusest	21
Kuula - trompetid puhuvad hümni –	22
Suurvesi. Üle järveks muutund luha	23
JÄNEKSE JÄLJED	24
KEVADÕHTUNE KÜLAROMANTIKA	25
MAIPÄIKESE SILLERDAV VALGUS.....	26

Hämarad õhtud
pimedad ööd
lõpmata lõpmata
palju tööd

Kuu alles piilus
metsa tagant
juba on raju
ja vihma sajab

tumedad mõtted
väsinud ajus
elust ja tööst
ja ööst ja sajust

Ja sellest et valgus
niipea veel ei saabu
ja kraavi peal pimedas
kased on raagus

Kadunud tuled
mis näitasid teed -
sügis ju, mida siis
tahta veel.

Hakkaks ometi ükskord sadama -

see ehk kustutaks nimetu tusa.

Ei suuda ju jääda magama,
kui laugele tükib pisar.

Siis, kui maailm kõik paistab tahmana must
ja päike kui udulaik taevas
ja kadunud armastus, lootus ja usk,
maailm tulvil vaid kurbust ja vaeva.

Ehkki tead – pole üldsegi asi nii hull,
siin on palju, mis elamist väärrib,
ja aimad, et puhkeval koidikul
uus elurõõm hinges taas käärib.

Mis sellest, et lihaseist haihtumas jaks,
jõust tihtipeale jääb napiks,
et ei minda päev-päevalt nooremaks-
ka sellega kuidagi lepin.

Mis sellest, et naaber on ülbe kaak,
et valitsus kraavi meid tüürib,
et me oleme maffia kerge saak,
igal sammul me tee peal on püünis.

Tahaks nuuksuda padjasse kõigest väest,
et äkitselt on sinu elu
kui rasvalõng libisend läbi su käest
ja kustund on kogu su võlu.

Ega noorus ja ilu siis kuhugi kao.

Näe, naeratab tudengiplika.

Mis sellest, et pole see minu jaoks,
kuid eks elule naeratab ikka.

On noorem ja rõõmsam siis minugi hing,
kui näen seda erku noorust
ja tumedad mõtted ei masenda mind,
taas on maailm täis helgust ja soojust.

Ikka valguse poole läheme,
kasvõi ringi, kui otse ei saa
ja kirjutad eksamilehele
kergel südamel suure A.

LÄÄNEMERELE

Juba aasrasadasid raiud
seda püksilapitait maad,
sa raiud ja raiud ja raiud,
aga ikka tast jagu ei saa.

Rasked terasevärvised lained
aina paiskuvad rannale,
ent mida kauem sa ründad,
seda vähem jääb sinule.

Su karidest kerkivad laiud
ja laiust tõuseb saar,
ent sina, arutu, raiud
tuimas püsivuses me maad.

11.9.1970

Kitsas rada viib metsa sisse,
kitsas ja porine rada.
Ma ei tea, mis on ees
selle tumeda vihmamärja metsa taga,
aga ma lähen seda rada mööda.

Võib-olla on seal imedemaa,
suveroheline õitsev aas silledamas päikesepaistes...
Võib-olla koltunud luht
ja tühja kõrrepõllu hääletu vaikus.

Aga kui seal ei olekski muud, kui
vaikus
ja lendavad hääletud varesed uduvihmas,
on mu hing rikkam selle vaikuse
ja nende vareste lennu võrra.

1962

Kõledad koidikud tõmbavad

jääkirme tiigiveele,
madala sügisetaeva all
luiged lähevad teele.

Hingelõikavalt huikavad,
kutsudes külma ilma.
Pilvedest juba pudeneb
hõbedat suhu ja silma.

Kaskedel siblivad-sablivad
urvalindude parved,
poolhääli meile töotavad
pakasepäevi karme.

Koltunud rohus kõhistab
kirdetuul lõikavvinge,
puudutab jäise sõrmega
valusalt ihu ja hinge

Nukrus kui härmatis üle meist –
luiged ju lähevad teele
ja kõledad koidikud tõmbavad
jääkirme tiigiveele.

Veel rohi haljendab, kuid kauaks teda.

Ööst öösse aina halla järel hall
nüüd kogu aeg on ikka kallal tal.
Ei suuda takistada meie seda.
Ja jäised tuuled, pikad tuulehood
ja rõsked, hinge matvad uduvood
ja taevas sünge, tumetõsine
ja tormi raske, hinge vaevav mühin.
Mis ime siis, et peagi kuluheinaks
saab suve magus roheline rohi.
Ka meie, inimesed, väsime
päev päevast kestvast nukrusest ning leinast
ja nagu vabastavat valguskiirt
lund esimest me tervitame siis.

JÕULUÕHTUSED

1.

Jõuluõhtu... Jälle kuuse alla
istuvad me eesti pered kõik.
Küünal tuhmi valgust sulle kallab,
minu väike põhjamaine hõim.

Sõjatormid peksnud silmad puruks,
vaevad villi kõrvetanud näo,
aga suvel kaugel laanekurus
endistviisi aastaid loevad käod.

Palju loevad... Loevad liiga palju...
Minevik meil pole olnud pikk.
Üürikeseks nagu suvehaljus
jääb ka meie keele tulevik.

Tugevamad suruvad meid maha,
närbumed kui päikeseta taim.
Jääb me keelest tuleviku taha
mõni veider kohanimi vaid.

See on lugulaul, mis itkuks sumbub,
raamatuisse püsima vaid jääb,
aga neid, kes lugulaulu tundnud,
aina vähemaks jääb ilma pääl.

Hunni-kuulsust polegi ju vaja.
Väikerahva saatust - see on viiv.
Sooviks vaid, et üle meie aja
kõlama jääks kasvõi Juhan Liiv.

Aga ilma keeleta ju haihtub
Liivi värssi hingemattede lumm,
tema luule südant soendav paitus.
Võõrale on tema luule tumm.

2.

Lund valget kui püülijahu
tuul pilvedest alla toob.
Kas jõulurõõmud ja -rahu
ka tulevad sellega koos?

Lund aina langeb ja langeb,
seda tuisuks pööritab tuul,
korjab kõrgesse külma hange,
tuiskab täis kõik silmad ja suu.

Sumad põlvini sügavas lumes.
Kus on siis see Petlemma täht,
mille juurde meil jõuda tuleb,
oled sina siis Lõvi või Vähk.

Aga lund nagu püülijahu
aina pilvedest alla toob tuul.
Kaua kesta võib jõulurahu
sellel rahutul jõulukuul?

Aina hangedes rabeled, rähkled,
kõrvus iilide pühalik viis
visalt otsides Petlemma tähte,
mille juurde teed polegi.

Mõni ikkagi tähe leiab,
on see täht siis kuld või muld,
seda peo varjus hoolega hoiab,
et tuisud ei kustutaks tuld.

3.

Kassikulda ja koerakarda
ja pihuga hiirehõbedat,
verivorsti ja mõtteid hardaid
ja piparkooke krõbedaid
ja sülti ja ahjupraadi,
hapukapsast ja õllelaari –
mida enamat on meile vaja
hingerahuks jõulude ajal.

Kas ka nendeni, kellel ihuvaev,
keda muserdab teotus, kelles leegitseb raev,
või kelle hingele haiget teeb
igatsus – kõrvetav küünlaleek,
jõuab jõulurahu sel ajal
või on tusk tuisand täis nende rajad?..

Lumevalgus ja raagus puud,
tühi ja igav küla,
tiigi mustendav aurav suu,
kalksinine taevaskõrgus ülal.

Sirutub lennuki hõbetee
üle sinise klaasise sära,
kaugeneb, kaugeneb üha mu eest
teispoolsusse kuhugi ära.

Ääretu kõrgus ja kiirus ja rutt
ja see sätendav ilu ja hiilgus,
aga kellelgi kurgus kipitab nutt,
valu südamest hinge kiirgub.

On rasked ja külmad ja kõledad ajad
ja tuimad nüridad tööd
ja madalad luitunud talumajad
ja tumedad üksindusööd.

Ja mõtted kui hanged jäänud on jalgu,
ja neist astutuda üle ei saa
ja hangedel kilgendav lumevalgus
sellel kõledal pakasemaal.

Kuu jääriik

talveharjal

varjud lapiti lumel

kirdetuul

nuhib hangel kui nälgiv rebane

maantee lõdiseb

koidiku eel

üksinda

Tuul vilet puhub ja undab traat

kui kitarr, mida tinistab pilv.
Hall silmitu tuisk on katnud maad.
On tõeline koerailm.

Ei kübetki valgust, mis röömu teeks,
aina libe ja lumi ja tuul.
On ära jäätunud silmaveed
ja mõruks on tõmbunud suud.

Üha üles ja alla traavida mäest,
jalg tõrges ja libe on tee.
Õnn aina libiseb välja käest,
aga õnnetus – kibe on see.

Tuul vilet puhub ja tiniseb traat
ja hämarik ootamas ees,
hall silmitu elu on katmas maad.
Kas tõesti ma elan veel.

Valget tuisku kihutab

üle välja tuul,
vastu nägu pihustab,
täidab silmad-suu.

Tühi, kõle astuda
peksva raju käes.
Pilved alla laskuvad
üle kerkomäe.

Lohisevad, lendavad
taga ja mu ees,
viivad mõtted endaga
kaasa lõunasse.

Soe on olla palmi all
õhtul sumedal,
kui meil siin on käre talv
tuisulumega.

Teele, teele lõunasse
halli taeva all..
Aga umbe tuisand tee,
tiivad võtnud talv..

Käes õhtu. Näe, taevasse tõusnud on kuu.

Kaob aeglaselt eha ja vaibub ka tuul.

Ei torma ta enam, vaid salaja hiilib,
jääkõledad siiski on ikka ta iilid.

Ja kõhistab lund, aina kõhistab lund.

On veebruar – salatuiskude tund.

Ei märkagi, kuidas nüüd umbuvad rajad.

Kes hommikul lahti need rajad küll ajab?

Kuu vaikib ja hiilgab. Ei temale loe,
kas maa peal on külm või on lämmatav soe.

Ses kõledas talveöös valge ja kale
on kahvatus põhjatus taevas ta pale.

Ja valgus, mis langeb, on kõle ja jäik.
Seda kõledat valgust maailm on täis.

See sätendab õhus ja lume peal hiilgab.
Seda hiilgust on palju, on üleliiga.

Ent seal, kus on vari, kui kuristik näib.
Täna öösel me maailm kontraste on täis.

Tühi tee ja tähed,
nätku lõikav tuul.
Kuhu kõnnid-lähed,
mõru maitse suus?

Krigiseb ja karjub
lumi jalge all,
hangel hallid varjud.
Käes on südatalv.

Kuhugi ei ole
minna külma eest,
kustunud on tuled,
hange tuisand teed.

Viie sõrme vahel
peotäis nõeljat lund.
Kuidas tahaks vahel
jäävat rahu-und...

Läänes õhetav ehakuma

on otse mu ees
nii ergas, nii kirgas. Oh jumal,
kui ilus on see!

Taevakumm minu pea kohal kõrguv
on puhas ja kahvatukülm
ja on täis sellist sinavat õrnust,
et võiks usklikuks hakata küll.

Kui seal ülal on niisugust puhtust
ja säras ja au,
see maapealne ilu ja uhkus
selle kõrval kahvatub, kaob.

KARU MAGAB

Vaigulõhn ja kitsad põdrarajad,
kaugelt kaarna hüüe vaevu kajab.
Vastlaliste hõiked metsa taga.
Olge vakka! Laanes karu magab!
Pöönab magusasti hange vilus,
meeles suvemeed ja marjailu,
meeles kaerapõllu talgutrallid,
hirmund eided, ehmatusest hallid,
pohlapuru üle raiesmaa,
maitsmata ja ära söömata.

Vastlaliste kilked metsa taga.
Olge vakka! Laanes karu magab!
Teadke seda, et kui läbi tuule
teie kiljumisi, kriiskeid kuuleb,
tungivad ta unne verelehad,
surmakrambis tõmblev põdrakeha,
verehõngulised söömaajad.
Urisedes end ta püsti ajab.
Lõppend on siis teie rõõm ja naer,
algab mureaeg ja valuaeg.

Rõõmsad vastlalisel metsa taga.
Vakka! Karu sügavalt ei maga!
Las ta jälle vajub raskelt unne,
nii et ümbrust ta ei kuule, tunne,
las ta peale lund veel maha sajab.
Lõbutsege siis, et ümbrus kajab.
Ainult pessa sattuda ei tohi -
kohe algab tige urin, nohin,
risukuhil paiskub karu pealt.
Elusana vaevalt pääsed sealt.

02. '69.

Toa hallist hämarusest

lähen märtsikuu päikese paistele.

Katused nutavad sirinal,
puistates mu mütsile hiigelsuuri pisaraid,
aga see nutt on kui
õnnelik poolhääli rõõmuümin.

Lumi surub sätendavad pihud mu silmadele
ja hanged laudaseina ääres
näivad nii soojad nagu vanaema sulekott pliiditruubi juures.

Katusel kekslev vares
piilub mind ahnelt,
otsekui oleksin võilillekollane vänderdav tibupoeg.

3.3.`63

Kuula - trompetid puhuvad hümnid –

kostab raba poolt sookure hääl –
uus kevade jälle on sündind
ja meiega jääb!

Selles laulus nii kurbus ja nukrus
ja rõõm on koos
Ei jää kellegi südamed lukku,
kui kured hõikavad soos.

Ja ära see laul ei tüüta,
hellaks muutub neid kuulates meel,
minu hingeski kevade süütab –
aega elada antud on veel!

09. '09

Suurvesi. Üle järveks muutund luha

parv parte lendab, jalad ripakil.
Vihm eile viimse lume põllult ära uhas
ja künkal õitseb juba paiselill.

Oh seda ärkamist, oh seda tungi!
Maa pakatab ja voolab magus mahl,
mis juba priskeks joodab kasepungi,
puul kergelt rohekas on okstekahl.
Konn hõiskab juba kraavist krooks ja krooks
ja koovitaja huilgab madalsoos.

Vaid saarepuu jääb üksinda kui erak
pool suve seisma, lehitu kui roots.
Ei ärata ta mahlu kuumad päikseterad,
ei teiste puude tõtlik kevadjooks.

Mai veel on salalik ja tihti tuul
kui pettur pöördub kõledasse itta.
Lund langeb. Ja need väiksed saarepuud,
kes lasksid ennast sellest soojast petta
nüüd konutavad, külmund leht tal pruun
ja tihti kuivab, sest ei tule uut.

Ent ega see ei peata elu võidujooksu.
On ohtralt seemneid langent vanalt puult,
muld päikses soojeneb ja kõigil neil on lootus,
et sirgub neistki jälle saarepuu.

JÄNEKSE JÄLJED

On pikad need jänese jäljed,
kuid veel pikemad jänekse jäljed
kalpsates-karates
läbi võsa ja üle soo,
üle rädi ja risu
oi millises hoos,
et jõuaks kähku pärale
otse põlluni välja.

Ja vareksed kraaksuvad katuksel:
Peremees! Peremees!
Jänekse oraksel!
No on alles lojuksel isu!
Pistab nahka su rukki ja nisu.
Kui nad kaua seal vohmivad sedasi,
söövad põllud sul purupaljaks
ja ei jää meile sügiseks midagi.
nov. 2009.

KEVADÕHTUNE KÜLAROMANTIKA

Vanamees kõpitseb kilehoonet,
eided jutlevad väravas.

Bussipeatuses nolgid noored
õlut joovad ja käravad.

Plikad, topi all pungumas rinnad,
edasi-tagasi uitavad,
naerdes ja rüseldes poistele ennast.
salamisi nad näitavad.

Keegi aiamaad juba kaevab,
kuigi muld pole käärinud veel;
keegi kusagil lagistab naerda,
kevadest kerge ja rõõmus ta meel.

Kuldnokk vilistab pesakastil,
lõoke lõõritab taeva all,
kassimait linavästriku passib,
kõhutäis alles püüdmata tal.

Viimane viinane koju veel tuigub,
kinni lüüakse viimane uks.
Küla õhtuses rahu suigub,
jõudu kogudes hommikuks.

Taevasse ilmuvad kahvatud tähed,
vaikus on külas ja külateel.
Äkki korrusmajade vahel
käima prahvatab ATV.

Joovastav võidusõit lahti läheb.
Üle niitude, põldude
rallivad noored uljad mehed,
pekstes vaikuse kildudeks.

10. '09

MAIPÄIKESE SILLERDAV VALGUS

üle metsa ja üle maa.

See on õnne ja õitsmise algus,
mida keelata meie ei saa.

See on õnne ja õitsmise algus,
Lind teeb pesa ja valendab toom,
värske rohi silitab jalgu.
Tunnen end, nagu oleksin noor,

sest see maipäeva sillerdav valgus
üle mets ja üle maa
on õnne ja õitsmise algus.
Tahan minagi õitseda taas.

12.3.`70

